

sve može zameniti samo /izgubljena sreća ne«) ukazuju na oprijeđenost pjesnika da se bavi tzv. »velikim« temama, što mu nikako ne uspijeva i prostor poezije se, počesto, pretvara u prostor vesele didaktike. Vrijedi, takođe, pomenuti da autor dileme otvaraju i opšta mjesta ljubavne poezije, npr. neuk-pjesnički upit — šta je to ljubav i sl., što je proizvod još uvijek prisutne »brusoške« romantike.

Znatno uspjeli i prirodne pjesničke cjeline Đivuljski ostvaruju tamo gdje se pjesma zasniva na štosu, simultanoj kombinaciji više značajnjskih ravnih, na igri, gdje se pjesnik igra i naslućuje se igra, a manuo se velikih poruka i mudrolja (»potrebno je zavarati ključara / kraljevstva nebeskog«).

Najveći domet i najzrelija pjesnička ostvarenja Đivuljski je postigao u minijaturama — u ciklusu »Praznina«. To je naj-vredniji dio knjige, tu je samosvojnost pjesničkog glasa evidentna i tu smo van velikih riječi, savjeta, cijelomudrosti i površnosti, iznad svega. Jednim oporim, kondenzovanim, zgusnutim pjesničkim jezikom »snima« se to stanje ništavila, praznine, to suluđo rađanje i umiranje za ništa, i iz ničega.

Na osnovu onoga što smo istakli, evidentni su sledeći zaključci:

a) Ako bismo, među ovim mlađim autorima, tražili pjesnika koji je najelementarniji, onda bi to bio Slobodan Bilić;

b) Epitet — najpoetiskiji, s pravom bi ponijela jedina poeta među njima — Jovanka Nikolić;

c) Mamuline pjesme su najlakše i najprirodne izlivaju i emaniraju;

d) Prirodnji put razvoja i pjesničke riječi Tomislava Đivuljskog kretće se u pravcu onih manjih formi u kojima je pjesnik uhvatio korak s modernim izrazom.

Cjelokupni utisak, o sve četiri knjige, pruža, nesumnjivo, afirmativnu sliku, što je, nadamo se, istaknuto (i tako shvaćeno), i što treba biti podstrek i motiv više za nove izlete i izazove. Uostalom, samo se tako i može ostati u poeziji, ako smo saglasni (a jesmo) da »tradicija moderne nije blagoslov, nego izazov«.

NAPOMENE:

¹ Riječ je o sledećim knjigama poezije:

— Slobodan Bilić: *Ušap*, MS, N. Sad, 1980.

— Jovanka Nikolić: *Lepet*, MS, N. Sad, 1980.

— Nedeljko Mamula: *Pečinski ukrasi*, MS, N. Sad, 1980.

— Tomislav Đivuljski: *Važi i obrnuto*, MS, N. Sad, 1980.

² Helderlinova pjesma »Mladim pjesnicima« pojavila se u »Džepnom pričniku za ženskinje« 1799.

³ Moris Blanš: Eseji (izbor), »Nolit«, Beograd, 1960, str. 160.

⁴ »Štavise, ona je (moderna poezija — S. R.) utjecala na oblikovanje senzibilnosti našeg doba (ili možda senzibilnost doba koje je nju oblikovalo izrazila se i tako) da je za moderno doživljavanje literarnog teksta karakteristično baš naglašeno osjećanje za jezik, primjećivanje jezika« — konstatuje Svetozar Petrović u knjizi *Priroda kritike*, »Liber«, Zagreb, 1972, str. 69, u knjizi u kojoj su ispisane najinspirativnije stranice o problemima književne kritike i teorije kritike (i još mnogočemu) na našem jeziku u poslednjem dečje.

⁵ Slobodan Bilić je rođen 1955. u Livnu. Objavljivao je svoje radove u: »Mladost«, »Poljima«, »Književnim novinama«, »Vzletu« itd.

⁶ Jovanka Nikolić je rođena 1952. u Novom Sadu. Objavljivala je u »Oku«, »Poljima«, »Književnoj reči« itd. Zastupljena je u dvije antologije: »Vojvodina peva« Titu i »Romor ravnice«, koje je sastavio P. Zubac.

⁷ Nedeljko Mamula je rođen 1955. u Nakovu, kod Kikinde. Objavljivao je u: »Poljima«, »Glasu omladine«, »Letopisu« itd.

⁸ Tomislav Đivuljski je rođen 1956. u Vrbasu. Objavljivao je u »Oku«, »Studentu« itd. Zastupljena je u više zbornika poezije mlađih pjesnika.

⁹ Hans Magnus Encensberger: *Nemačka, Nemačka između ostalog*, BIGZ, Beograd, 1980, str. 21.

RADOSLAV PAJKOVIC: »Antologija ukrajinske poezije« (izbor predgovor, beleške i prevod s ukrajinskog od istog autora) »Petar Kočić, Beograd, 1979.

Piše: NIKOLA N. CAP

Kaže se da je svaka dobro prevedena antologija — praznik za sve književnosti. Ali, kada je jedna antologija sa svojom sadržinskom koncepcijom smelo prekoraci »uskih« horizonta književnosti, istovremeno pazeci da ne bi izgneverila svoju umetničku misiju, i postane svojevrsno ogledalo tradicionalno bogatih kulturnih veza, onda već sama pojava takve antologije predstavlja nesvakidašnji događaj koji iziskuje višestranje sagledavanje. Pa ipak, specifičnost o kojoj je reč — nužno je to odmah naglasiti — nije takve prirode da bi dovela pod sumnju osnovna načela sastavljanja jedne antologije; osobina je to više svake pionirske antologije, profila ove koja je predmet naše pažnje, koja pored primarne književne misije — zauhvaljujući trudu sastavljača — vrši i plemenitu kulturnu misiju, ukazujući na uvek aktuelan aspekt nacionalnih književnosti: uzajamnu isprepletanost motiva i tema, od osećanja istorijske povezanosti i bliskosti sudbina dva naroda, po prihvatanju pješničkog uticaja na sopstvenu inspiraciju.

Primer T. Ševčenka (»Podražavanje srpskog«), M. Riljskog (»Prešernov dom«), L. Pervomajskog (»Mali Radojica«), M. Nagibide (»Lida«), A. Mališka (»Rastavljeni«) i B. Olijnika (»Školski čas«) bilstava je ilustracija takvih tendencija, bez obzira na to što

njihovi dometi — to je sasvim razumljivo — nisu iscrpljeni ovom antologijom. No, i pored toga što ova dimenzija antologije nije izvučena do kraja (u antologiju nije ušla, na primer, u tom svetu najlepša pesma-poema Lesje Ukrajinke »Vila-posestra«), treba pozdraviti želju sastavljača da makar fragmentarno ovom knjigom ilustrije »u kojim su se sve situacijama, i koliko puta, ukrajinski pesnici vraćali na jugoslovenske teme« (Radoslav Pajković, *I po ukrajinske poezije* [Predgovor], str. 8).

Želeći da obuhvatiti sve književne epohe, sve pesničke generacije i škole, i sve njihove značajnije predstavnike, u antologiji je na 162 stranice zastupljen 31 pesnik,^{*} s pesmama čija formalno-sadržinska određenost samo načelno prati i kvalitativnu rast pjesnika (vremensku određenost), dok je glavni akcenat pri izboru dat na aktuelne umetničke vrednosti poezije i njihove univerzalne poruke. Dosledno tome, osnovni cilj antologije nije bio da po kaže kroz koje je sve stvaralačke faze prošao određeni pesnik i kakvu je vrstu poezije pisao (taj princip je, delimično, samo na primeru klasičika ukrajinske poezije do kraja ostvaren), nego da pronade takve poetske vrednosti koje će biti dostojni reprezentativi poetike svakog od pesnika posebno, a ukrajinske poezije uopšte, neprestano vodeći računa o njihovoj antologijskoj funkciji. Na taj način, s jedne strane, afirmisano je načelo prema kojem su za antologijsko prezentiranje pesnikovog stvaralaštva, ponkad, svim dovoljno samo dve pesme (slučaj s G. Skovorodom, na primer), dok, s druge strane, broj objavljenih pesničkih celina ne može da bude kriterijum za njihov umetnički domet, tj. uslov za uključivanje u antologiju (B. Olijnik, i poređi više objavljenih knjiga, u antologiji je zastupljen samo dvema pesmama, što je slučaj i s drugim pesnicima-savremenicima — V. Korotićom, N. Kašćukovom, R. Lubkivskim — čija je poezija najbliža jugoslovenskom književnom senzibilitetu; protivno tome, »veliki« su pesnici, kao po pravilu, zastupljeni s više pesama — T. Ševčenko, I. Franko, P. Tičina i M. Riljski — čak s devet pesama).

Imajući sve ovo u vidu, nije teško shvatiti iz kojih je razloga P. Tičina u antologiji predstavljen prevashodno lirskom i refleksivnom poezijom, a samo s četiri revolucionarne pesme, od kojih je samo jedna nastala u vreme jačanja sovjetske vlasti (»Pesnici ma nove formacije«, 1923. godine). Čudi, međutim, zašto poezija I. Franka — u antologiji skoro isključivo revolucionarnog kraktera — nije ilustrovana i pesmom »Kamenjani«, nesumnjivo njegovom najjačom revolucionarnom pesmom, pesmom-simonom siveku-pnog književnog stvaralaštva I. Franka, ali isto tako i nekom od pesama iz njegove zbirke intimne lirike »Ziv'jale listje« (1896). Iako je diskutabilno kako je došlo do ovog odstupanja, činjenica što opšta slika o drugim zastupljenim pesnicima nije bitno promenjena u odnosu na slične antologije, nije nikakvo opravdavanje za sastavljačev subjektivizam koji je uslovio određenu ograničenost antologije, što, opet, ne može predstavljati osnovu za negativno vrednovanje antologije kao celine.

Kompozicijski, »Antologija ukrajinske poezije« prati razvoj umetničke poezije u Ukrajini od njenog početka do danas, polazeći od istorijske istine da je njen izvor u usmenoj poeziji, ali isto tako ne zamenujući ni njenu »predistoriju«, značajnu etapu svake nacionalne književnosti. Tako antologija, sasvim opravданo, počinje poezijom G. Skovorode i I. Kotljarevskog, pesnicima čije je stvaralaštvo svojevrsna simbioza usmenih i umetničkih poezije, produžujući odmah s tzv. klasičnom poezijom, kakvu u ukrajinskoj poeziji očeljavaju svetila imena T. Ševčenka, I. Franka i L. Ukrajinke. Prve decenije našega stoljeća, presudne za razvoj evropske poezije, ostavile su značajnog trag a na ukrajinske pesmike (O. Oles, B. I. Antonić i dr.), što znači da i njihovo stvaralaštvo nosi snažan pečat i simbolizma, i futurizma, i neoklasicizma, i imažinizma — pravaca koji će bit presudni za dolazak nove, moderne poezije u ukrajinskoj književnosti. Na njemim rezultatima kasnije će izrasti sledeća generacija pesnika, generacija M. Riljskog, P. Tičine, V. Sosjure, M. Bažana, koja će, nesumnjivo, ostaviti još dubljeg i trajnijeg trag u ukrajinskoj poeziji. Posle otadžbinskog rata i utvrđivanja socijalizma u zemlji, na pesničku scenu Ukrajine stupa nova formacija pesnika (D. Pavličko, V. Simonenkov, B. Olijnik, V. Korotić, I. Drač, M. Vinogradovski itd.), formacija koja će postepeno istrasirati put najmlađoj generaciji pesnika, istina, danas još nedovoljno afirmisanoj, ali dovoljno talentovanoj generaciji da bi se s nadom gledalo u budućnost ukrajinske umetničke poezije.

Kako na kompozicijskom, tako i na formalno-sadržinskom planu, antologija je dosledna principu raznovrsnosti tema i bogatstvu poetskih formi, sugerirajući istorijski kontinuitet ukrajinske poezije, od specifičnog registra motiva, do odgovarajuće poetske forme i obrazca. Drugim rečima, antologija kroz konkretnie prime-re slike prirodi i odnos poezije ukrajinskog jezika prema poeziji sovjetskih naroda, šire, a ruskog naroda, uže, praktično ukazujući na njene glavne osobine: sadržinsku narrativnost tema, te baladičnost, praćenu elegijom i poemom. Tako videna poezija ukrajinskog jezika neminovno pred sobom otvara još jednu značajnu dimenziju antologije (konačno, to je bio i smisao objavljuvanja »Antologije ukrajinske poezije« na srpskokravatskom jeziku): njeni sagledavanje u perspektivi poezije jugoslovenskih naroda, i određivanje mesta, isto, unutar bogatih jugoslovensko-ukrajinskih kulturnih veza.

Na pitanje kako je nastao ovaj izbor pesnika i njihove poezije, sastavljač Radoslav Pajković odgovara: »Autor antologije je pre svega poštovao kriterijume koji danas važe u Ukrajini: uneo

je one pesnike i one struje koji su prihvaci od strane savremene (zvanične) ukrajinske istoriografije. Zbog toga nije išao za praznim efektima i promašenim senzacijama, koje bi možda neko očekivao (pogotovo u revalorizovanju onih imena koja su osporavana staljinističkim birokratsko-dogmatskim interesima). On se zadovoljio time što je iz te grupe pesnika uključio Antonića i Olesa (jer to po svojim umetničkim dometima zaslužuju), a s drugima (u prvom redu sa Mihajlom Draž-Hmarom, Mihajlom Voronijem, Jevgenijem Plužnikom i dr.) samo se upoznao: jer oni — objektivno gledano — nisu uspeli da se pesnički nametnu u toj meri da bi njihovo delo islo ispred njihove sudbine». (*Vek i po ukrajinske poezije* [Predgovor], str. 9–10.)

Iako je ovome turnejanju svaki komentar izlisan (autor je, očito, izabrao najpriavljeniji put pri sastavljanju antologije), izstavljanjem jednog broja pesnika, pripadnika srednje generacije (L. Kostenko, R. Bratun i dr.), čijom pojavorom započinje drugi period u savremenoj ukrajinskoj poeziji — antologija je, nesumnjivo, samo izgubila na »težini«, jer drugi deo antologije, gde je predstavljena posleratna generacija pesnika, ostao je nekompletan, a predstava o stvarnim dometima te generacije ukrajinskih pesnika — jednostrana. Da li je u pitanju samo slučajnost — teško je odgovoriti, tim više što se pomenuti pesnici uopšte ne mogu privoditi pod isti, zajednički, imenitelj sastavljača, koji smo malopre citirati. Ostaje verovanje da je to samo nepažnja (ili neinformisanost?) autora antologije, nepažnja od koje »boluje« manje-više svaka antologija, te se tako prema njoj treba i odnositi. Srećna je okolnost što uskoro iz štampe treba da izade »Antologija savremene ukrajinske poezije« Srđana Đurđeva Raškovića (izdavač: »Slovo ljubave«, Beograd), jer će tako gore pomenuti nedostaci i izvesne praznine nastale Pajkovićevom antologijom, između ostalog i zbog njene širine zahvata, biti na adekvatan način otklonjene.

Oobjavljanje prve »Antologije ukrajinske poezije« u Jugoslaviji značajan je doprinos utvrđivanju tradicionalno bogatih jugoslovensko-ukrajinskih kulturnih veza, svedočanstvo o njihovim dometima i podsticaj za njihovo dalje proširivanje.

STOJAN BERBER: »Gorki vilajet« Biblioteka »Golub«, Sombor, 1980.

Piše: ZORAN M. MANDIĆ

Gorki vilajet Stojana Berbera je knjiga portreta i utisaka, mozaično uređenih u formi porodičnog albuma. To su portreti o ocu, majci, sestrama, braći, ujacima, stričevima i susedima, s analitičkim sukcesivnim komentarima koji liče na legende i fusnote ispod pravolinijskog slikovnog stabla.

Gorki vilajet je i portretska obeležavanje, dijapositiv životinjske jedinke (psa, konja i praseta) kao metaforičkog protivstava u konačnom zaokruženju egzistencijalnog zajedništva, ponašanja i smisla.

Ovom knjigom Stojan Berber je problemski akcentovao kompliknost teksta kao »proverenu« poetičku vrednost, snabdevenu dokumentarističkim i psihološkim testom i analizom, koja ide od prostog ličnog opisa do dubokih unutrašnjih i duševnih procesa jedinki, na kojima je nedvosmisleno postavljen svet i sva njegova organizacija.

Berber se oslobodio pukog lirskog zanosa i pričanja, što je u osnovi njegove prve knjige *Bela jutra*, našavši se na terenu subjektivnog i intimističkog preispitivanja, poetičkog korena i šireg zahteva koji razlučuje pesmu od pesme i čini njihovu genetsku vezu relativnom. Na planu takvog relativizma *Gorki vilajet* je obrazovan i kao ironičan izazov arhaičnim i patrijarhalnim temeljima porodice.

Ipak, Berber se našao u nedoumici, jer insistira na oprobanim i usvojenim poetičkim motivima, i ne smeta mu da se preda njihovom prepoznatljivom nabranjanju, ne vodeći dovoljno računa o zasićenosti tematskog prostora.

DAVID KECMAN: »Pretponočni voz«, Biblioteka »Golub« Sombor, 1980.

Piše: ZORAN M. MANDIĆ

Pretponočni voz je druga knjiga pesama Davida Kecmana, koja se po svojoj tematskoj i kompozicijskoj gradi delimično nastavlja na njegovu prvu knjigu *Reč na ledu*. Obe su sačinjene iz više manjih i većih celina, koje svaka za sebe čine zatvoreni tematski krug, bez određenije namere da se ti krugovi spoje u jedno sabirno mesto i preciznije opredmete svoje ishodište.

U *Pretponočnom vozu* Kecman problemski postavlja asignirano pitanje o smislu življenja i pisanja, tražeći u njihovo molekularnoj vezi prostor za objektivizaciju tragičnog i »overenog« ljudskog bića. Međutim, on u tom prostoru koristi disparatna i neobjedinjena sredstva koja se na svojim prelazima sudejaju u tekstu, kao izdvojene razglednice i autonomni (odeljeni) prikazi.

Pretponočni voz je i polemički (diskutabilni) sudar tradicionalnog i modernog u poetičkoj funkciji teksta, jer skokovitim promenama i izmenama Kecman nastoji da premosti neku vrstu uslovnog teksta koji ne može da se vrednuje. A u duši svakog pesnika je želja da svojom poetičkom pojavorom i prilogom poruši od-

ređena pravila koja poeziju čine tromom, (ne)emancipovanom i (ne)ambicioznom. Korišćenje takve metodologije dovodi svaku knjigu, kao zaokružen tekst, pred veliko iskušenje, jer ona, kada-tad, mora da se verifikuje pozitivnim ili negativnim estetičkim merilima i impresijama.

U odnosu prema čitaocu i kritičkom mišljenju uvek je prazan prostor za tu verifikaciju, pogotovo kada se poezija nastavlja u svom predugačkom ispitivanju nepromenljivog objekta o: tragicu, hedonizmu, smislju i smrti.

Ipak, *Pretponočni voz* je još jedan pokušaj i način, u prevelikoj porodici istih, da se poezija podvrgne ogledu i dematerijalizaciji uštavljenog i tromog poetičkog kursa, koji često isključi u monopol ovih ili onih uticaja, paušalnih ocena i svemoćnih kritičara.

u međuvremenu

PANČEVO NA ŠTAFELAJU

Piše: Momčilo Paraušić

Slika kulturne situacije Pančeva je u pokretu. Pored novih htenja i mogućnosti, bogato i živo nasleđe u njoj toliko učestvuje da Pančevcima nijednog trenutka ne dozvoljava da osstanu spokojni. U kulturi staroj više od osam stotina godina (najstariji podatak o Pančevu ostavio je arapski geograf Muhamed el Šerif Idrizi 1153. godine kao o trgovackom gradu naseljenom »okretnim Grcima«) tragove su ostavili Konstantin Danil, urednik »Pančevca« Jovan Pavlović, štampari braća Jovanović, Ljuba Nenadović, prota Vasa Živković, Jovan Jovanović Zmaj i drugi, a u poslednjih sto godina: Mihajlo Pupin, Uroš Predić, Isidora Sekulić, Milan Čurčin, Miloš Crnjanski... Srpsko pevačko društvo najstarije je u Jugoslaviji, a list »Pančevac«, osnovan 1869, dve godine kasnije, prvi na Balkanu, doneo je prevod *Manifesta komunističke partije*. A pre šezdeset godina dobošar je izvikao: »Javlja se građanstvu da će se na pijaci prikazivati žive slike!«

Iako Pančeve ima snažnu materijalnu bazu, četrnaest radnih organizacija u oblasti kulture ipak svojim programima ne može da zadovolji potrebe. Navedimo samo neke brojke: 36 hiljada radnika u privredi, desetak hiljada srednjoškolaca, sedamnaest hiljada osnovaca i preko dve i po hiljade studenata. Ovogodišnja sredstva — 39.849.375 dinara, iako za skoro četvrtinu veća nego u prešloj godini, dovoljna su »da se spreči dalje zaostajanje kulture«. Domovi kulture i zgrada Magistrata malo liče na objekte namenjene kulturnim doživljajima. Broj knjiga u bibliotekama nije zadovoljavajući, otkup muzealija je simboličan, a tehnička oprema radnih organizacija zastarela.

Stojan Boškov, sekretar SIZ-a za kulturu, o kulturnim prenuciima Pančeva kaže:

»Povećanjem broja programa i podizanjem njihovog kvaliteta nastojimo da kultura postane integralni deo sistema udruženog rada. Pančevci žele autohtone programe, učešće u kreiranju kulturnog života. Zato smo mi već u preorientaciji — sposobljavamo vlastite amaterske snage za značajnije produhvatne. Naša sredina je prema kulturnim sadržajima naroda i narodnosti otvorena, ali želimo da ostvarimo pravu komunikaciju — da odlazimo tamo odakle nam dolaze. I prvi zamašnji projekat sopstvenim snagama, koji se priprema, kao da ide u susret željama o budućem pozorištu... Ali, sredstava nikada nema za nabujale ideje. Pokušavamo stvari da rešavamo logikom ovog vremena, a kultura se, ipak, još finansira logikom prošlog.«

Pa ipak, Pančeve ima svoj kulturni dah, nekad dubok i miran, nekad nepravilan i isprekidan. KUD »Abrasović« odavno je simbol pančevačkog amaterizma, na području opštine radi tri-nest kulturno-umetničkih društava (među njima su i dva mlađa: »Jedinstvo« u Industriji stakla i »Branko Radičević« u